

Oppikurssi sosialismissa

Laatinut ALGERNON LEE

Julastaan Rand-koulun kirjenvahtoläksynä. Koulun luovalla Sakenille mukauttu

LÄKSY IV.

Kreikkalainen ja roomalainen yhteiskunta.

Kreikkalaisten ja roomalaisten perustama yhteiskunta sai vaikutteita itämaisestä sivistyksestä. Uusia yhteiskuntamuotoja kuitenkin kehittyi. Oli havaittavissa suurempaa moninaisuutta, kehittyi uusi tunne ihmisarvosta ja persoonallisesta oikeudesta, suuressa mittakaavassa poliittista vapautta j. n. e. Kreikan ja Rooman historia käsittää kaksitoistasataa vuotta ja jakaantuu se seuraavasti:

1. Kahdeksannelta kolmanteen vuosisataan e. m. a. (ennen meidän ajanlaskumme alkua); luova-aikakausi. Kreikka ja Italia käsittivät joukon itsenäisiä kaupunkivaltioita. Päättyy siihen, kun Aleksanteri valtotti kaikki Kreikan valtiot ja Roomasta tuli Italian valtiias.

2. Jatkuu eteenpäin Kristuksen aikaan; laajennus-aikakausi. Puolisen tusinaa suuria valtioita taistelevat valtiudesta; levittävät sivistystä laajoille alueille; päättyy Rooman voittaessa muut valtiot.

3. Jatkuu viidenteen vuosisataan m. a. (meidän ajanlaskuamme); mukautumis-aikakausi. Rooman valtakunnassa; päättyy germaanien ja slaavilaisten barbaarien hajottaessa valtakunnan.

(Olisi suotavaa, että lukijat tarkasteleisivat vanhan ajan karttaa ja siitä ottaisivat selkoa Kreikan ja Rooman valtioista ja Rooman valtakunnasta. Karttoja on koulukirjoissa ja vanhan ajan historioissa.)

KREIKAN SIVISTYS. — Tämän sivistyksen kehto sijaitsi niemekkeellä, mitä vieläkin kutsutaan Kreikaksi, lähellä olevilla saarilla ja vastakkaisella Egean meren rannalla. Tämä alue on vuoristojen eristämä, välillä pieniä laaksoja; rannikko on epäsäännöllistä, ilmasto lauhkeata, mutta ei trooppillista. maa ei ole erittäin hedelmällistä. Nämä seikat synnyttivät yh-

teiskuntamuodon, joka oli erilainen kuin taangoilla ja jokien laaksoissa. Väestön taloudellinen elämä oli moninaista; elinkeinoina oli kalastus ja karjanhoito, maanviljelys ja käsityö. Toisin kuin arabialaisilla ja taattareilla, heillä oli pysyväiset kodit. Foinikkialaisten ollessa kauppakansaa, kreikkalaiset eivät ensikädessä toimineet kauppalailla. Kun assyrialaiset ja egyptiläiset olivat yhdistyneen hallinnon alaisena, niin siihen ei kreikkalaiset helposti taipuneet. Eri alueitten asukkaat, ollen eristettynä toisistaan vuorien tai lahtien kautta muodostivat omat erikoisvaltionsa — ensiksi kyläyhteisöt, myöhemmin linnatetun kaupungin, jonka ympärillä oli muutama maili aluetta. Kunkin yhteisön julkinen elämä oli erittäin toimehasti, mutta melkein paikallista. Toisinaan yksi tai kaksi valtiota saattoi hallita toisia, mutta vain lyhyen aikaa.

Kreikkalaiset saivat kirjotustaidon ja muita tietoja foinikkialaisilta, jotka perustivat Kreikkaan kauppapaikkoja. Kun kreikkalaiset täten saivat alun, kohosivat he pian opettajiaan korkeammalle. Heidän harvinainen edistymisensä johtui suureksi osaksi heidän vaihtelevasta elämästään, joka synnytti mitä erillaisimpia tarpeita ja useitten valtioiden poliittisesta vapaudesta, jonka kautta suuri osa kansasta sai tilaisuuden käyttää aivojaan.

Viidennellä ja neljännellä vuosisadalla e. m. a. Kreikka loi mestariteoksia rakennustaidon, kuvanveiston, runouden, draaman, puhetaidon ja filosofian alalla, mitkä vieläkin herättävät ihastusta. Nämä ovat myöskin olleet perusteena kaikelle sille, mitä senjälkeen näillä aloilla on luotu.

Tällainen edistys kuitenkin vaati laiveempaa alaa kuin mitä kaupunkivaltiot tarjosivat. Senlisäksi nämä val-

tlot sisällisesti heikkenivät luokkataistelujen kautta. Kaupan laajentuminen myöskin vanti lajeempaa perustaa, sillä erillään olo johti useihin sotiin, vastustuskyvyttömyyteen rosvoja vastaan ja haitallisiin laki- ja hallituseroavaisuuksiin.

Yhtymiseen tuli pakottavat syyt ulkoapäin. Makedonialaiset, Kreikan pohjoispuolella, olivat omanneet paljon Kreikan sivistyksestä, mutta eivät olleet olleet kaupunkiasukkaiksi. Barbariheimojen liitosta oli heistä muodostunut puoli-sivistyksellinen monarkia, jonka käytettävänä oli suuri sotilasvoima. Filipin ja Aleksanteri Suuren aikana (359—323 e. m. a.) makedonialaiset vallottivat Kreikan.

ROOMAN NOUSU. — Italia myöskin käsitti useita kaupunkivaltioita. Mutta maantieteellinen asema synnytti toisenlaisen kehityksen. Italiassa on vähemmän eristäviä vuoristoja ja lahtia ja siellä on enemmän karjanhoitoon ja maanviljelykseen kelpavaa maata. Senvuoksi Italialaiset olivat enemmän maanviljelijäkannaa kuin kreikalaiset. Heidän yksinkertaiset elintapansa ja matkan etäisyys vanhan sivistyksen kehdestä, aikaansai sen, että heidän kehityksensä alkoi myöhemmin ja edistyi hitaammin. Täällä oli helpompaa aikaansaada yhdistyminen. Siihen aikaan kun Aleksanteri valtasi Kreikan, Rooman kaupunkivaltio oli vallottanut useimmat toisista Italian valtioista. Senvuoksi siellä oli vähemmän poliittista vapautta, paitsi itse roomalaisten keskuudessa, ja he olivat taipuvaisempia sotaan ja hallitustoimien kuin taiteisiin ja tieteisiin.

LUOKKATAISTELUT KAUPUNKIVALTIOISSA. — Orjuus vallitsi kautta Kreikan ja Rooman historian, alkaen esihistoriallisilta ajoilta. Alussa orjuus oli lievää kotiorjuutta, mutta myöhemmin se muodostui kauheaksi riistämismuodoksi. Orjilla ei ollut mitään aktiivista osaa sivistyksessä, mutta he antoivat sen aineellisen pohjan. (Katso liksykä II). Orjat usein kapinoitsivat, mutta aina heidät nujerrettiin. Eivät orjat, eivätkä sellaiset syvämmät ajattelijat kuin Plato, Aristoteles ja Marcus Aurelius, ajatelleet mahdollisuutta, että sivistynyt yhteiskunta saattaisi olla ilman orjia. Tärkeät luokkataistelut eivät olleet orjakapinoita, vaan vapautten eri luokkien välisiä ristiriitoja.

Kukin valtio oli hento tasavalta.

Niin sanotut "kuninkaat" Kreikan ja Rooman aikaisemmassa historiassa olivat vain perinnöllisiä heimonjohtajia. Seitsemännellä ja kuudennella vuosasadalla e. m. a. he syrjäytyivät ja tilalle valittiin äänestyksellä neuvosmiehiä. Alussa tasa-arvoisuus vallitsi kussakin valtiossa. Kaikki vapaa väestö — kaikki alkuperäisten asujanten jälkeläiset, jotka olivat järjestyneet helmöihin ja sukuihin — ottivat osaa julkiseen elämään, mikä yhä suureksi osaksi perustui sukulaisuusperjälle.

Vähitellen kussakin valtiossa nousi uusi luokka — vapaita miehiä, jotka eivät kuuluneet vanhoihin perheisiin ja jolla ei ollut äänioikeutta yleisissä asioissa. Nämä olivat osaksi vapautettujen orjien tai heiloittien jälkeläisiä; osaksi toisista valtioista sodan kauhusta, vaimoa tai nalkkää pakoon lähteneitä pakolaisia; osaksi ulkomaalaisia, jotka tulivat kauppiaksi ja jäivät pysyväisiksi asukkaiksi. Heidän lukumääränsä kasvoi ja jotkut heistä tulivat rikkaiksi. Heidän keskuudessaan alkoi kasvaa vihamielisyyttä sitä vastaan, että he olivat vailla poliittista valtaa. Taistelu oli seurauksena — Kreikan historiassa se tunnetaan herrainvallan ja kansanvallan välisenä taisteluna ja Rooman historiassa patriisien ja plebeijien taisteluna. Se päättyi siihen, että vapaille miehille myönnettiin kansalaisoikeudet; vanhat sukumuodot siten menettivät poliittisen merkityksensä. Tämä tapahtui Kreikan valtiossa noin 600—450 e. m. a. ja Roomassa noin 450—350 e. m. a.

Myöhemmin kehittyi uusia luokkavastakohtia voittoatuottavasta kaupasta ja maan sekä orjien keskittyneestä onluksesta, sekä voitettujen maiden samoinkuin sodan aiheuttaman tuhosuorauksien epätasaisesta jakamisesta. Syntyivät ristiriitoja maanomistajien, kauppiaitten ja rahanlainaajien välillä ja pienviljelijöitten, jotka työskentelivät omalla maallaan ja tuhansia orjia omistavien suurtilallisten välillä. Maa- ja kauppa- ja rahaluokka lopulta sulautui yhdeksi yläluokaksi, ja köyhien ja rikkaitten välille muodostui raja-aita.

Koneita ei vielä ollut käytännössä. Kaikki työ oli käsityötä. Paitsi vapaita ammattilaisia, oli suuri määrä orjia käsityön palveluksessa säntiänsä voitoksi. Toisinaan vapaat ammattilaiset näyttelivät osaa luokkataisteluissa, mutta pienellä menestyksellä, sillä or-

jatyön kilpailu oli hian ylivoimaista. Väikeinoja rikkauksien kokoomiseksi oli korkeitten poliittisten virkojen omuaminen (etenkin valloitetujen aluettien kuvernöbreinä) ja suuret lahjomiset ja verokiskomisiet, tai sydiämetön riiätäminen suurien orjalaumojen työtä. Usein nämä kaikki keinot yhdistettiin. Uusien orjien kysyntä oli suurena vaikuttimena sotiin ja valloituksiin. Suurien kaupunkien luonteenomaisena piirteenä oli "proletariaatti" — ei työläisjoukot, vaan loloseläläijoukko, joka eli osittaisella työllä, osittain almuilla ja suureksi osaksi prostitutiioonin ja rikokkien avulla. Tämä luokan saattoivat rikkaat aina palkata häiritsemään ja murhaamaan köyhiin asian puolesta taistelijoita.

SUURET VALTIOT. — Makedonialaiset elivät valloittaneet ainoastaan Kreikkaa, vaan myöskin länsi-Aasian ja Egyptin. Tämä lopetti poliittisen vapauden ja kreikkalaisen sivistyksen siäläisen kasvun, mutta levitti sitä laajoille alueille ja monille eri kansoille. Ne laajensi kauppa- ja kulkumahdollisuuksia, edisti ihmisyyssäsitteen kehittymistä ahtaita paikallisia ja heimokäsitteitä ulommaksi. Samaan aikaan roomalaiset nopeasti omaksuivat kreikkalaisen sivistyksen, jota he puolestaan levittivät valloittamiinsa maihin.

Aleksanterin kuoleman jälkeen Makedonia hajaantui neljään valtakuntaan. Nämä, yhdessä Karthagon ja Itooman kanssa muodostivat kuusi Välimeren maailmaa hallitsevaa suurta valtiota. Mutta nämä eivät olleet todellisia kansakuntia, sillä kunkin valtion muodostivat monet eri kansat, joita piti koossa vain asevoima, mutta ei yhtenäisyyden tunne. Kunkin valtion oli taisteltava elämästään toisia valtioita vastaan. Kolmen sotaisen vuosisadan jälkeen Rooma valloitti Karthagon, otti valtansa alle toisetkin valtiot ja laajensi valtaansa lähellä olevien barbaariheimojen kustannuksella, niin että Julius Ceasarin aikana (68—44 e. m. a.) Rooman valtakunta käsitti koko länsi- ja etelä-Euroopan, länsi-Aasian ja pohjois-Afrikan.

ROOMAN VALTAKUNTA. — Roomaa oli edelleenkin nimellisesti kaupunkitasavalta, kun se valloitti tämän laajan alueen. Ainoastaan Rooman kansalaisilla oli poliittista valtaa ja käytännössä ainoastaan rikkaat roomalaiset saivat haltuunsa virkapaikat, käyttäen valtaansa omaksi edukseen. Nyt luokkataistelut kärjistyivät.

Köyhät roomalaiset, samoin kuin maakuntien asukkaat, yhtyivät kannattamaan kunnianhimoisia sotilasjohtajia rikkalta vastaan. Yksi näistä johtajista, Julius Ceasar, anasti valian käsiinsä. Hänestä tuli todellisesti itsevaltiaa. Joukot pitivät vankkaa ja tarmokasta keisarikuntaa edullisempänä kuin mäöäntynyttä, rikkaitten johtamaa tasavaltaa.

Melkein viisisataa vuotta, kahdeksankymmmentä miljoona ihmistä nautti rauhaa, olivat yhtäläisten lakien ja verrattain hyvästi järjestetyn hallituksen alaisina. Sen lisäksi oli joitakin kunnallisia itsehallintoja. Kreikkalais-roomalaisella sivistyksellä oli aikaa ja tilaisuutta tunkeutua yhä suurempien joukkojen keskuuteen. Tämän yhtäläistyttämisen perusteellisuutta osottaa sekin tosiseikka, että meidän aikaamme saakka useimmilla mannermaavaloilla oleva lakijärjestelmä perustuu Rooman lakelhin; että belgialaiset, ranskalaiset, espanjalaiset, portugalilaiset, italialaiset ja ruomanialaiset puhuvat roomalaisten kieleen, latinaan, perustuvaa kieltä, samoin kuin englanninkin kielessä on useita latinan ja kreekankielen sanoja; että katolisen kirkon järjestelmä on muokattu Rooman järjestelmän perustalle; että kaikkien kristittyjen kirkkojen opeissa, samoin kuin filosofoissamme, tieteessämme, taiteessamme ja kirjallisuudessamme on näkyvissä kreikkalaisen ajattelun ja roomalaisen kurin vaikutusta.

Vaikkakin sivistys käyri takaa-askelleen Rooman valtakunnan kukistumisen kautta, niin ei kuitenkaan vapauden ja henkisen elämän säkenet koskaan kokonaan sammuneet. Europa ei koskaan palannut takaisin täydelliseen barbarisuuteen tai kuolettavaan, Idän ehdottomaan despotismiin ja kastijärjestelmään.

Luettavia kirjoja.

Erikoisesti olisi tutuuttava Engelsingin kirjan "Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä" lukuihin 4, 5 ja 6. Ne koskevat kreikkalaista sukua, Ateenan valtion syntyä ja roomalaista sukua ja valtiota. Kautskyn "Kristinopin alkuperässä" on myös runsaasti tätä läksyä valaisevia tietoja. Olisi huotavaa myöskin tutustua vanhan ajan historiaan. Siitä saa tietoja esim. Lindeqvistin yleisestä historiasta. Orjakapinoista saa selväpiirteisen kuvan kirjasta "Suuret orjataistelut".

Muutamia kertauskysymyksiä.

Kuville Kreikan maantieteellistä suhdetta toisiin maihin nähden. Mitä maantieteellinen eroavaisuus vaikutti Kreikan taloudelliseen toimintaan? Mainitse joitakin aloja, joita kreikkalaiset ovat jättäneet meille pysyväksi perinnöksi. Esitä lyhyesti syitä, jotka johtivat luokkataisteluihin Kreikassa ja Roomassa. Minkätähden tiede ja taide yleensä kukoistaa sellaisessa maassa, jossa kansa nauttii pollittista vapautta?

Statement of the Ownership, Management, Circulation, Etc., Required by the act of Congress of August 24, 1912.

of "Säkeniä" published monthly, at Fitchburg, Mass., for October 1, 1916, State of Massachusetts, County of Worcester.

Before me, a Notary Public, in and for the State and county aforesaid, personally appeared J. Suominen, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the Business Manager of the "Säkeniä", and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business manager are: Publisher Raivaaja Publishing Co., 48 Wallace Ave., Fitchburg, Mass. Managing Editor Yrjö Halonen, 48 Wallace Ave., Fitchburg, Mass. Editor Yrjö Halonen 48 Wallace Ave., Fitchburg, Mass. Business Manager J. Suominen, 48 Wallace Ave., Fitchburg, Mass.

2. That the owners are (holding 1 per cent or more of total amount of stock): Finnish Socialistic Publishing Co., 48 Wallace Ave.

Stockholders holding 1 per cent or more of total amount of stock of Finnish Socialistic Publishing Co.

S. S. Osasto, Brooklyn, N. Y.; Cleveland, Ohio; Daisytown, Pa.; Fitchburg, Mass.; Gardner, Mass.; Glassport, Pa.; Jersey City, N. J.; Maynard, Mass., New York, N. Y.; Norwood, Mass.;

Peabody, Mass.; Pittsburg, Pa.; Quincy, Mass.; Springfield, Mass.; Worcester, Mass.; Monessen, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the six months preceding the date shown above is

J. Suominen, Mgr.

Sworn to and subscribed before me this 26th day of September 1916.

John H. Karvonen,

(Seal)

Notary Public.

(My commission expires Oct. 27, 1922.)